

får till följd att konfirmander som deltar, i de tre sinsemellan olika gudstjänsterna, får helt olika erfarenheter av gudstjänst såväl som av innebörden i att vara församling.

Sivert Angel betraktar i sin delstudie predikningarna som en händelse mellan predikanten, konfirmanden och bibeltextern. I boken presenteras analysen av predikningarnas "relationella retorik", med ett intresse för talarens rörelser, röst användning och de andra aktörer som samtidigt finns i rummet.

Merete Thomassen har undersökt hur konfirmanderna själva upplever att vara ministranter i gudstjänsten. Thomassen tar bland annat sin utgångspunkt i Geir Hellemos definition av liturgisk delaktighet. Hon frågar sig om konfirmanderna upplever sig vara en del av den gemensamma liturgiska gestaltningen eller om de främst upplever sin medverkan som en individuell prestation. Utifrån sin analys menar Thomassen att ministranttjänsten kan fungera som en fristad i en värld som många gånger kräver ungdomarnas individuella prestationer.

Gunnfrid Ljones Øierud har undersökt i vilken grad och på vilket sätt "gudstjänst-kommunikationen" kan uppfattas "passa" konfirmanderna eller ej. Ljones Øierud tar sin teoretiska utgångspunkt i Umberto Ecos begrepp och teoribildning och föreställningen att deltagarroller skapas genom kommunikation. Hon konstaterar att gudstjänsten utgör en komplex kommunikationshändelse och är utpräglad multimodal. Delstudien visar att förutsättningarna för att konfirmanderna ska förstå det som sker i en gudstjänst, inte är de bästa. En orsak till detta menar Ljones Øierud är att de livsfrågor som adresseras i gudstjänsten förutsätter språklig kunskap och en kunskap om kristen praktik som inte är så utbredd bland 14-åringar.

Halvard Johannessen presenterar i boken sin undersökning av hur gudstjänstledarens intentioner och handlingar bidrar till att gestalta erfarenheter av det heliga. Han visar hur det "heliga" konstitueras på tre olika sätt i de tre gudstjänsterna. Johannessen konstaterar att definitionen av det "heliga" som en

avgränsning mot det mindre betydelsefulla, inte behöver innebära att det heliga avgränsar mot det vardagliga.

De olika delstudierna landar i en gemensam argumentation för en mångfald av gudstjänster. Författarna menar att det är först genom att utmana egna och tidigare ideal som en utveckling kan ske, vilken i sin tur möjliggör mer positiva gudstjänstupplevelser bland konfirmander.

Sett i ett pedagogiskt perspektiv är projektets båda inledande frågor svåra att besvara nekande och studiens samlade resultat inte heller särskilt oväntat. Samtidigt bidrar delstudierna genom sina olika teoretiska ingångar, till ett begreppsliggörande av de betydelser gudstjänstens förberedande arbete och genomförande har för konfirmandernas gudstjänsterfarenhet. Ambitionen att presentera forskningsresultat och samtidigt skriva fram en metodbok är vällovligt men gör i vissa delar bokens fokus oklart. Som kurslitteratur är jag samtidigt övertygad om att boken kan bidra till en förståelse för att olika teoretiska ingångar kommer att påverka analys och resultat. Boken kommer därtill finna en läskrets bland de många församlingsmedarbetare, som vill inspireras i arbetet för att möjliggöra en gudstjänst som unga människor längtar till, också efter konfirmationsläsningen.

*Caroline Gustavsson
Docent, Stockholm*

Tom Wright. *Dagen då revolutionen började: Jesus korsfästelse är mer omvälvande än vi någonsin förstått*. Örebro: Libris. 2017. 570 s.

På baksidan av den bok som här ska recenserar finns en text där Tom Wright kallas för "den kanske viktigaste evangelikala bibelforskaren" i dag, och detta stämmer förstås. Tom, eller N.T., Wright har flera decenniers inflytelserik forskning bakom sig men främst består kanske hans "viktighet" i det faktum att han alltid varit lika mycket teolog och

kyrkoman som forskare. Med ena ögat på kyrkan och hennes behov och det andra på Bibeln, har han vänt sig i lika hög grad till präster, pastorer och lekmän som till andra kritiska forskare. Så är det också med denna bok, *Dagen då revolutionen började* (i översättning av Daniel Braw).

Syftet med boken enligt vad Wright själv förklarar är, att visa vad det betyder att Jesu död innebär en revolution som ”gör all skillnad i världen, och all skillnad *för* världen” (s. 11). Mot slutet av det i mitt tycke alldeles för långa inledningskapitlet formulerar Wright hjälpsamt några frågor som han ska försöka besvara i boken: ”Varför dog Jesus? Varför skulle någon tro att hans död besatt en revolutionär kraft? Och varför upplever så många människor som inte har något svar på dessa frågor ändå att korset, i berättelser och sånger, berör dem så djupt?” (s. 26). Bokens upplägg går sedan ut på att i fyra delar, mer eller mindre systematiskt, diskutera och på över 450 sidor analysera problemet.

I den första, inledande delen lägger Wright upp spelplanen genom att diskutera kors och korsfästelse ur olika synvinklar. Historiska kyrkliga trossatser rörande Jesu död behandlas på ett övergripande sätt, liksom antika uppfattningar om martyrskap och den grekiska tanken om en ädel död i någon annans ställe.

Del två har titeln ”I enlighet med Skrifternas: Israels berättelser” och utgör en kristen läsning av Gamla testamentet, som Wright menar motsvarar de första kristnas bibelteologiska uppfattning om korshändelsen och Jesu uppståndelse. För den reformerte Wright är Gamla testamentet lika viktigt som Nya testamentet när en bibelteologi ska formuleras, och han skiljer sig härigenom tydligt ifrån en mer lutherskt orienterad syn på relationen mellan den kristna Bibelns två testamenten. Förbundstanken, det vill säga idén om att Gud redan från början instiftat ett nådesförbund som löper igenom de hebreiska skrifterna och slutligen kulminerar i Jesu instiftande av det nya förbundet, utgör den begreppsmässiga bakgrunden till

Wrights läsningar i det här kapitlet. Hans eget bidrag till bibelteologin rör främst idén om den oupphävda exilen, något jag vill komma till senare.

I den tredje delen, ”Den revolutionerande räddningen”, rör sig Wright vidare till de nytestamentliga skrifterna, främst evangelierna och Paulus brev. Den tematik som han har spårat i Gamla testamentets böcker följer han nu vidare in i Nya testamentet, och låter de huvudmotiv han identifierat i den förra delen styra hans förståelse av Jesu verk och uppdrag. Här blir texten kompakt och argumenten rörande hur olika passager i Romarbrevet ska förstås är svåra att följa med i om man inte har bibeltexten och dess exegetiska problem aktuella för sig.

Den fjärde delen utgör ett försök att tillämpa de principer som den bibelteologiska undersökningen har alstrat. Här liksom i tidigare delar finns en udd riktad mot stora delar av kyrkan. Det bibliska helhetsbudskapet har på olika sätt förvanskats och det har lett till praktiker som inte ligger i linje med Guds, i Bibeln uppenbarade, vilja.

Hur har då kyrkan både historiskt och i dag gått vilse i sina uppfattningar om Jesu kors och människans räddning, enligt Wright? Han förklarar:

Vi har *platoniserat* vår eskatologi (ersatt den utlovade nya himlen med ”själar som kommer till himlen”). Vi har till följd av det *moraliserat* vår antropologi (bytt ut den bibliska föreställningen om människans kallelse mot krav på kvalificering genom moraliska prestationer). Och det har i sin tur lett till en *paganiserad* frälsningslära (där de äkta bibliska föreställningarna som vi snart ska studera närmare har bytts ut mot idén om att ”Gud dödar Jesus för att stilla sin vrede”). (s. 169–170)

I botten av Wrights invändningar mot gängse kyrkteologi ligger en reformert epistemologisk kritik av konstruktioner där utombibliska ramverk tillåts informera tolkningen av bibeltexterna. Kunskapens grund är Bibeln

själv, Guds ofelbara uppenbarelse, och bara Bibeln kan förklara Bibeln. "Hedniska" och "platoniska" tankegångar är därmed någonting främmande i relation till Guds "uppenbarade sanning" – de är människors dunkla föreställningar som alltid måste anses otillförlitliga på grund av syndafallets nedbrytande inverkan på förnuftet.

Vad erbjuder Wright oss då i stället? Han menar att Bibelns budskap ska förstås som en *berättelse* snarare än i dogmatiska termer. Denna berättelse handlar om avgudadyrkan och dess konsekvens, exilen, om Gud som förbarmar sig över det olydiga folket och åstadkommer dess återlösning och uttåg, vilket påskhögtiden står som symbol för. I allt detta finns en kollektiv och en personlig dimension, det är den levande Guden och dennes förbundsfolk som berättelsen handlar om.

Perspektivet är attraktivt på flera sätt men Wright är förstås naiv när han hävdar att exil-uttågsmodellen är det enda rätta sättet att tolka den kristna Bibelns övergripande berättelse. Modellen bygger i själva verket på en selektiv läsning av gammaltestamentliga favorittexter och motiv, och mycket få skulle hålla med Wright om att uttågsmotivet är så starkt i evangelierna och breven som denne vill göra gällande. Visst finns det där, men det är knappast det dominerande. Själva idén om att Bibeln skulle innehålla en sammanhållen berättelse förutsätter en särskild uppfattning om dess gudomliga inspiration som jag tror är sällsynt bland kristna i Sverige i dag.

Bland annat detta sistnämnda faktum får mig att ställa mig undrande inför vem den tänkta målgruppen för denna översättning är. Boken är för lång, omständlig och invecklad för att tilltala de flesta lekmän. Expertläsare kommer att sakna fot- eller slutnoter, samt bibliografi och register. Ett svenskt förord hade i det här fallet varit till hjälp för att sätta boken i sitt sammanhang.

*Martin Wessbrandt
FD, Lund*